

nnast otsijana

palju organiseerimisest, aga kultuurikorraldaja puhul on number üks asi muusika kuulamine ja tundmine. Paraku pole seda huvi ülemäära palju, pigem on seda vähe. Kultuurikorraldaja peaks tundma muusikat keskmisest rohkem – mida sa muidu korraldama hakkad?

Igal muusikavaldkonnal on oma psühholoogia, esteetika, seda õpib ainult läbi otsese kogemuse. Ei saa alati ühtemoodi suhtuda rokk- ja klassikalise või jazz-muusika esitajatesse – see, mis on ühe puhul miinus, on teise puhul pluss. Heliinseneridega on kohati sarnane probleem: teatakse-tuntakse väga hästi tehnikat, aga oluline on tunda ka muusika spetsiifikat.

George Martin mängis hästi klaverit, tundis erinevaid žanreid, oskas arranžeerida, oli ideede generaator, oli stuudios miksimistele juures, andis nõu, kuidas mingeid asju esitada – sellistest universaalsetest persoonidest on alati puudus. Aga neid ei saa tekitada – nad tekivad siis, kui selleks on soodus aeg.

Omal ajal olin veidi üllatunud, kui leidsin teie kirjutatud soovitusi esoteerikult peetava Georgi Gurdžijevi raamatust. Kust selline huvi ja kuidas see läheb kokku teie muusikuteega?

See Gurdžijevi raamat on «Kohutumis tähelepanuväärsete inimestega». Nimetatud üheksa lugu ongi kohtumised nende lugudega – kui oled ühe loo ära kuulanud, on see kogemus järgmiseks ja nii edasi. Kui jõuame üheksanda loo juurde, peaks juba olema midagi tekkinud.

Gurdžijevi maailm on äärmiselt mitmekihiline ja tema õpetus vägagi praktiline. Aitab kaasa keskendumisele, maailmas ja iseendas toimuva mõistmisele. Tema ideed «uinunud, automaatsest inimesest» panevad mind kahtlemata mõtlema. Mul on tunne, et Gurdžijev pole veel muusikamaailma tegijatele päriselt kohale jõudnud. Pianist Keith Jarrett on plaadistanud ECMi all tema «Sacred Hymnsi». See oli hea algus.

Kas siin on tegu ka numbrimaagiaga, sest üheksat peetakse numeroloogias täiuslikuks numbriks?

Eks need numbrid tuleb sisuga täita, maagiast üksi jääb väheseks. Võimalusel olen numbritega alati arvestanud. Gurdžijevi viga puutusin tegelikult esmalt kokku Robert Frippi *guitar craft*'i kursustel, kus käisin kolm korda ajavahemikus 1992–1997. Fripp oli ise Gurdžijevi seminaridel osalenud ja kogu süsteem, kuidas ta oma õpetust korraldas, põhines tema õpetusel. Seda mõistsin muidugi alles siis, kui aastaid hiljem Gurdžijevi raamatutesse süvenesin. Seal kursustel toimus töö akustilistel instrumentidel ja seda võiks kokku võtta sõnadega: *the young person's guide to discipline*.

Õpetate ju ise muusikakõrgkoolides. Äkki peab seal meelde tulema, et ka muusikast kirjutajaid võiks koolitada?

Olen seda ka öelnud, et kui keegi läheb õppima muusikakorraldust Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemiasse, kus olen ka ise õpetanud, räägitakse seal väga

«Tramm nimega Iha» – alati uus

HEILI EINASTO
fantsukriitik

ARVUSTUS

«Tramm nimega Iha»

Lavastaja Nancy Meckler, koreograaf Annabelle Lopez Ochoa, muusika Peter Salem.

Dirigent Kaspar Mänd.

Esietendus Rahvusoperis Estonia 4. novembril 2017.

Uued koosseisud 13. ja 23. aprillil 2023 ning 2. veebruaril 2024.

Kuigi «Tramm nimega Iha» tuli esimest korda välja 2017. aasta novembris, oli lavastus vahepeal n-ö pausile pandud, et eelmisel hooajal taas, juba uute fantsijatega lavale tulla, andes psühholoogilise teatri austajatele võimaluse mõtiskleda inimsuhete keerukuse üle.

Lavaloo neljast erinevast Blanche'ist olen kirjutanud Postimehes veergudel, möödunud aasta aprillis võis näha veel kahte erinevat tõlgendust Anna Robertalt ja Laura Mayalt ning tänava veebruaris ka Ketlin Ojalt. On olnud võimalus näha uusi Stanleyisid – Joel Calstar-Fisherit, William Newtoni ja Ali Urata tõlgenduses –, rääkimata teistest rollidest. Järgnevalt võtan põgusalt kokku need tõlgendused, mis mõtisklema ärgitavad.

Anna Roberta, Eesti Teatriliidu balletipreemia laureaat 2023, ei vaja näitlejana tutvustamist ning Blanche'i rolli talle usaldamine ei olnud üllatus. Küll aga oli ootamatu tema Blanche oma siiras lapsemeelsuses. Tema ja Alani (Marcus Nilson) duett on lapselikult vallatlev, rõõmus ja pilvitu ning mõlemad näisid ootavat, et abielu on nende noorusliku sõpruse loomulik jätk.

Alani suhe Jeffiga on Blanche'ile täiesti arusaamatu ning ta solvub nagu laps. Alani enesetapp on šokk, see ei ole enam mäng ning Blanche on täielikus segaduses: ta on kaotanud oma elu orientiiri ning ta jääb seda otsima kõikides oma «seiklustes». Roberta Blanche ei kasva suureks, tal on täiskasvanuks saamise ees hirm.

Jättkuvalt armunud

Ja kui see prints Mitchi kujul ilmubki tema ellu, siis Roberta Blanche armubki. Ta ei teeskle, sest Upkini Mitch on uje ja häbelik mees, kelles Blanche tunnetab sarnasust selle Alaniga, kellega ta koos lapselikult vallatles. Roberta Blanche ongi Mitchiga veidi uje, ta tunneb ennast selle tütarlapsena, kes abiellus Alaniga, kõik vahepealne on tema jaoks unenägu. Seetõttu on Mitchi reaktsioon tema minevikule arusaamatu, sest see ei puutu ju asjasse. Ja Upkini Mitch mõistabki seda lõpuks, mõistab, et Blanche oli temasse armunud ja on jätkuvalt – ja ka tema on ikka armunud, kuid see kõik ei muuda midagi.

Blanche on ületanud piiri ja

Anna Roberta Blanche'i rollis. Rolli usaldamine talle polnud üllatus.

FOTOD: RUNNO LAHESOO

tagasiteed ei ole. Selles hetkes on Blanche oma Alani jälle kaotanud, seekord küll Mitchi nimega, ja ta ei leia pidepunkti. Pidetsemine linnas ei aita ja kodu ootab teda Stanley, kellele see «täiskasvanud tita» närvidele käib – ja kui Roberta Blanche temaga vastakuti seisab, pudel enesekaitseks käes, on tema hirm saali viimasestegi nurka tunda – ja seda jubedam tundub tema vägistamine, mis naise lõplikult murrab.

Laura Maya, kes siiani on mulle meelde jäänud õrnade ja habraste rollidega, on Blanche'ina rabavalt erootiline ja oma seksuaalsuga manipuleeriv. Tema Blanche vajab vaimustust, vajab imetlust – kui Alani tähelepanu läheb mujale, siis on see reetmine, solvang. Maya Blanche on kogu aeg pinges, välja arvatud siis, kui ta joob – alkohol võtab pinget maha, toob välja tema erootilise külje, mida ta üldjuhul kasutab ainult imetluse tekitamiseks ja oma tahtmistele saavutamiseks. Ei saa öelda, et Maya Blanche oleks külm, kuid temas on karm kalkuleeriv joon, mille Alani enesetapp esile toob. Siin pole mingit armumist Mitchi, vaid halastamatut võrgutamist.

Ketlin Oja on Blanche'i rollis valmistunud juba aastaid, alustades seda «noorest Blanche'ist», kellest Stanley kirjades loeb ja kes naise meenutustesse noorena ilmub. Nii

oli mu mõtteis kujutuspilt Oja Blanche'ist olemas, kuid tantsijanna lõi teistsuguse rolli. Oja Blanche elab algul romantiliste unistuste pilves – mulle meenus noor Scarlett O'Hara romaanist «Tuulest viidud».

Iseenda vari

Alani ja Jeffi (Leonardo Celegato) suhe on Oja Blanche'i jaoks suisa tülgestav – seda väljendab kogu tema kehakeel, mis püüab Jeffi kui katkuhaiget tõrjuda. Ennast tappes surmab Alan ka Blanche'i – naisest jääb alles iseenda vari, tühi kest. Edasi tegutseb Blanche suuresti autopiloodil, kogu aeg kergelt «auru all» (just nii, et see kõrvaltseisjale välja ei paista). Isegi kui ta korraks elavneb, kui tekib mingi lootusekiir, näiteks Mitchiga (Anatole Blaineau), kaob see kiiresti.

Möödunud aasta aprilli koosseisudes kehastas Alanit Marcus Nilson, kel Roberta Blanche'iga on vallatlevalt kamraadlik suhe, millesse lööb kiilu Jeff (Cristiano Principato). Nende tõmbes on intellektuaalset pinget, mitte üksnes erootiline tõmme – suhtes Jeffiga saab Alan olla mees, mitte poiss, ning enesetapuni viib ta mitte ainult lahendamatu armukolmnurk, vaid ka suutmatust lepitada endas ühele poolele vajalikkust poisikest ja enda soovi tapp esile toob. Siin pole mingit armumist Mitchi, vaid halastamatut võrgutamist.

Maya Blanche'iga on Nilsoni suhtes kergelt masohhistlik enesevähendamine, Blanche'i piiritu imetlemine. Leonardo Celegato Jeff tõmbab Nilsoni Alanist välja tugevamaid ja jõulisemaid

toone – mis hirmutavad enamgi kui enda omasooiharuse ot-savaatamine.

Õrna ja südamliku Alani loob Samuel Parham, kes on Oja Blanche'ile nii sobiv partner. Parhami Alan lummab Celegato Jeffi sensuaalsusest, see tunne on täiesti teises kategoorias kui tema armastus Blanche'i vastu.

Stanley on keeruline karakter ning mitte iga tantsija ei suuda teda veenvalt kehastada. Estonia laval olemine näinud Anatoli Arhangelski vastuoluliste ihade käes piinlevat Stanleyt, Kealan McLaughlini tahumatut ja lihtsakoelist Stanleyt, Oliver Jahelka vaba-vesi-sügav-põhi-Stanleyt, kelle vihasööstud on ootamatud just seetõttu, et enamasti on ta sümpaatne ja muhe kutt.

William Newton, kes alati mõjub laval galantsena, tundus Stanley rolli ootamatu valikuna, kuid ta suudab mehe kahestunud oleku värvikalt esile tuua. Newton on leidnud oma karakteri jaoks füüsilise iseärasuse: veidi ettepoole sirutuv pea, mis muudab karakteri natuke röövloomalikult ohtlikuks.

Newtoni Stanley on mitmeplaaniline ja -kihiline tegelane *messed up*, nagu ütlevad ameeriklased. Suhtes Stellaga avaldub tema õrnem ja hellem pool, mida ta kiivalt muudes olukordades varjab. Ja Blanche toob temas välja halvima: ta tajub selgelt kõike, mis Blanche'is on võlts, aga ei oska näha selles fassaadi.

Lummav on Anatole Blaineau Mitch, kes mõjub heatahtliku ullikesena, kes tahaks kamraadidega võrdne olla, kuid tajub samas, et ta seda ei suuda, ja see hoiab teda tagasi. See Mitch võib Oja Blanche'i oma ehtsa siirusega ja saab meeletult haiget – nagu laps – naise minevikust kuuldes.

«Tramm nimega Iha» on üks neist ballettidest, milles koosseisu muutmine, isegi vaid ühe tantsija vahetus teise vastu, muudab lavastuse rõhuasetusi. Kehakeel teeb nähtavaks need mõtted, tujud ja ihad, mille sõnad vaid viitavad; kõik selle, mis jääb sõnade vahele, kohale ja alla, paljastab vaikimiste tagamaad – keha valdamise meisterlikkuse, žestide, pilkude ja liigutuste täpsuse ning tähendusrikkuse abil.

«Tramm nimega Iha»: vasakult Leonardo Celegato Jeff, Marcus Nilsoni Alan ja Laura Maya Blanche.

FOTO: EERO VABAMÄGI